

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om anpassning av det svenska regelverket för beviljande av asyl och asylförfarandet till miniminivån enligt EU-rätten (Ju 2023:18)

Beslut vid regeringssammanträde den 21 november 2024

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 2 oktober 2023 kommittédirektiv om anpassning av det svenska regelverket för beviljande av asyl och asylförfarandet till miniminivån enligt EU-rätten (dir. 2023:137). Uppdraget om att anpassa det svenska regelverket till EU:s rättsliga miniminivå ändras nu på grund av att vissa rättsakter i EU:s migrations- och asylpakt har antagits, som innebär att det EU-rättsliga regelverket framöver i huvudsak kommer att utgöras av EU-förordningar som är direkt tillämpliga i Sverige. Det är en skillnad från den befintliga regleringen som i huvudsak utgörs av EU-direktiv som endast fastställer en miniminivå för normer och förfaranden. Utredaren ska nu bl.a.

- analysera och ta ställning till behovet av anpassningar av svensk rätt i förhållande till bestämmelser i migrations- och asylpakten som avser rättslig rådgivning, rättsligt bistånd och biträde,
- analysera och ta ställning till om det enligt svensk rätt ska vara möjligt att neka prövning av en asylansökan i fler situationer, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska även fortsättningsvis ta ställning till hur möjligheten att beviljas permanent uppehållstillstånd ska utmönstras för vissa utlänningar och får även utreda sådana närliggande frågor som inte ingår i utredningen

Anpassning av svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakts (Ju 2024:E) uppdrag.

Utredningstiden för delbetänkandet där de nya uppdragen ingår förlängs. Delbetänkandet ska redovisas senast den 31 mars 2025. Tidpunkten då slutbetänkandet senast ska lämnas är fortfarande den 2 oktober 2025.

Uppdraget att anpassa det svenska regelverket till EU:s rättsliga miniminivå ändras

Under våren 2024 antog Europaparlamentet och rådet tio rättsakter om migration och asyl (fortsättningsvis migrations- och asylpakten). Genom migrations- och asylpakten fastställs en uppsättning nya regler för att hantera migration och inrätta ett gemensamt asylsystem på EU-nivå. Det gemensamma EU-systemet ska bl.a. säkerställa att EU har starka och säkra yttre gränser, snabba och effektiva förfaranden och ett effektivt system för solidaritet och ansvar. Två av de rättsakter som ingår i migrations- och asylpakten är asylprocedurförordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU) och asyl- och migrationshanteringsförordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351 av den 14 maj 2024 om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013).

Till skillnad från den befintliga regleringen som i huvudsak utgörs av EU-direktiv som endast fastställer en miniminivå för normer och förfaranden och som har genomförts i svensk rätt, ska EU-förordningarna tillämpas direkt av svenska myndigheter på samma sätt som lagar och andra nationella föreskrifter. Det finns därför anledning att ändra uppdraget om att anpassa det svenska regelverket till EU:s rättsliga miniminivå. I stället för uppdraget som ingick i de ursprungliga direktiven ska utredaren utreda de frågor i asylprocedurförordningen och asyl- och migrationshanteringsförordningen som har anknytning till det ursprungliga uppdraget och där det finns ett utrymme för medlemsstaterna att välja om regler ska tillämpas eller inte. Det gäller frågor om rätten till rättslig rådgivning, rättsligt bistånd och biträde samt om uppenbart ogrundade ansökningar och avvisning av asylansökan.

Utgångspunkten för utredarens arbete i dessa delar ska vara att Sverige ska ha ett regelverk som så långt det är rättsligt möjligt begränsar bl. a. asylsökandes rättigheter. Utredaren bör dock beakta att det i vissa undantagsfall kan finnas starka skäl att avvika från den mest restriktiva regleringen. Det kan t.ex. vara fallet för att främja ett enhetligt och ändamålsenligt regelverk. Utredaren ska också beakta vikten av en rättssäker och kostnadseffektiv asylprocess och ett välfungerande återvändande. Utredaren ska även i övrigt beakta effekterna för berörda myndigheter, bl.a. Migrationsverket och migrationsdomstolarna, samt vikten av att myndigheternas och domstolarnas processer är ändamålsenliga, kostnadseffektiva och rättssäkra.

För att säkerställa att de tio rättsakterna i migrations- och asylpakten kan tillämpas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt och för att anpassa svensk rätt till dessa har Regeringskansliet dessutom gett en utredare i uppdrag att göra en översyn av svensk rätt i förhållande till rättsakterna (Ju 2024:E). Utredaren ska i de delar av uppdraget som handlar om att anpassa svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakt föra en nära dialog med den utredningen.

Utredaren ska även fortsättningsvis ta ställning till hur möjligheten att beviljas permanent uppehållstillstånd ska utmönstras för vissa utlänningar och får även fortsättningsvis utreda sådana närliggande frågor som inte ingår i uppdraget att göra en översyn av svensk rätt i förhållande till asyl- och migrationspakten.

Utredaren ska också fullfölja uppdraget om att undersöka under vilka förutsättningar permanenta uppehållstillstånd som har beviljats vissa utlänningar ska kunna ändras, lämna förslag på åtgärder som kan vidtas för att förmå vissa utlänningar att ansöka om svenskt medborgarskap i högre utsträckning och ta ställning till hur en sådan ordning skulle kunna utformas med beaktande av grundläggande rättssäkerhetsprinciper samt överväga och föreslå nödvändiga undantag. Utredaren ska även fortsatt beakta att gynnande förvaltningsbeslut som huvudregel inte får ändras till den enskildes nackdel (37 § förvaltningslagen [2017:900]). Huvudregeln är dock försedd med ett antal undantag, se t.ex. 37 § andra stycket förvaltningslagen. Huvudregeln har inte heller ansetts utgöra något hinder mot att gynnande beslut upphävs med stöd av senare tillkommen lagstiftning, förutsatt att denna lagstiftning inte är uppenbart oförenlig med regeringsformen eller i

övrigt är behäftad med någon grundläggande brist (se RÅ 1999 ref. 76).

Utredaren ska även fortsatt förhålla sig till det som framgår i avsnittet om konsekvensbeskrivningar i de ursprungliga direktiven, däribland att säkerställa att de förslag som lämnas är förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

Rättslig rådgivning, rättsligt bistånd och biträde i asylprocessen

Asylprocedurförordningen innehåller inte några bestämmelser som innebär en skyldighet för medlemsstaterna att tillhandahålla ett offentligt biträde i det administrativa förfarandet (prövningen) hos Migrationsverket. Däremot har asylsökande rätt till kostnadsfri rättslig rådgivning vid det administrativa förfarandet och rätt till kostnadsfritt rättsligt bistånd och biträde vid överklagandeförfarandet (artiklarna 16 och 17 i asylprocedurförordningen). Bestämmelser om rättsligt bistånd och biträde finns även i asyl- och migrationshanteringsförordningen (artikel 43). För att dessa bestämmelser ska kunna tillämpas på ett effektivt sätt behöver en utredare se över hur de förhåller sig till svensk rätt. Dessutom finns det fortsatt ett behov av att se över om det svenska regelverket är mer förmånligt än vad som krävs enligt EU-rätten och i så fall hur rätten till offentligt bekostat biträde i asylförfarandet kan begränsas.

Utredaren får nu även i uppdrag att

- analysera och ta ställning till behovet av anpassningar av svensk rätt i förhållande till bestämmelserna om rättslig rådgivning, rättsligt bistånd och biträde i asylprocedurförordningen och i asyl- och migrationshanteringsförordningen,
- analysera i vilken utsträckning det svenska regelverket gällande rätten till offentligt bekostat biträde i asylförfarandet är mer förmånligt än vad som krävs enligt asylprocedurförordningen och asyl- och migrationshanteringsförordningen,
- utifrån resultatet av analysen överväga och ta ställning till hur rätten till offentligt bekostat biträde i asylförfarandet kan begränsas genom ändringar i utlänningslagen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppenbart ogrundade ansökningar och avvisning av ansökan

Utredaren skulle enligt de ursprungliga direktiven ta ställning till vilka ytterligare möjligheter som fanns enligt det omarbetade asylprocedurdirektivet att betrakta ogrundade ansökningar som uppenbart ogrundade. Enligt asylprocedurförordningen gäller att medlemsstater kan bemyndiga nationella myndigheter att förklara att ogrundade ansökningar ska anses som uppenbart ogrundade under vissa omständigheter (artikel 39.4 i asylprocedurförordningen).

Enligt de ursprungliga direktiven skulle utredaren även se över bestämmelsen i 5 kap. 1 b § utlänningslagen (2005:716) om när en asylansökan får avvisas. Möjligheten att avvisa en ansökan kommer framöver att regleras av asylprocedurförordningen. Genom nationell rätt kan medlemsstaterna bemyndiga till den beslutande myndigheten att neka prövning av en ansökan under vissa förutsättningar (artikel 38.1 i asylprocedurförordningen).

Utredaren får nu därför även i uppdrag att

- analysera och ta ställning till om nationella myndigheter ska bemyndigas att förklara att ogrundade asylansökningar ska anses som uppenbart ogrundade ansökningar i enlighet med den möjlighet som finns enligt asylprocedurförordningen,
- analysera och ta ställning till om det enligt svensk rätt ska vara möjligt att neka prövning av en asylansökan i fler situationer än vad som följer direkt av asylprocedurförordningen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden för delbetänkandet där de nya uppdragen ingår förlängs. Delbetänkandet ska redovisas senast den 31 mars 2025. Tidpunkten då slutbetänkandet senast ska lämnas är fortfarande den 2 oktober 2025.

(Justitiedepartementet)